



Covenant & Conversation



T"סב
Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

RABİ LORD JONATHAN SACKS'IN (ה"צר) YAZI VE ÖĞRETİLERİNDEN

MİŞPATİM ÖZET

Ayrıntılarda

Mişpatim *peraşası* “Ve bunlar, önlerine koyacağın kanunlardır” (Şemot 21:1) sözleriyle başlar.

Raşi bu metin üzerinde iki önemli gözlemde bulunur. Birincisi; “*VeElle*” (“ve bunlar”) terimi her zaman bir devam işaretidir. Dolayısıyla, tıpkı geçen haftaki Yitro *peraşası*nın sonunda gördüğümüz *Aseret A-Diberot* – On Söz – gibi, bu *peraşada* yer alan toplumsal yasalar da Sinay Dağı’nda verilmiştir. İkincisi; Tora “önlerine koyacağın” demekle, kanunların “yemeğe hazır düzenli bir sofraya gibi” eksiksiz ve açık bir şekilde izah edilmesi gerektiğini öğretmektedir. Kanunun sözlerini öğretmek yeterli değildir; öğretmen, insanların bunların özünü ve amacını anlamasına da yardım etmelidir.

Raşi buradan, o zamandan beri Yahudiliği şekillendirmiş olan dikkate değer üç ilke öğrenir.

Birincisi; Yahudiliğin büyük fikirleri nasıl Tanrı’dan geliyorsa, aynı şekilde ayrıntılar da O’ndan gelir. Yahudiliğin kutsal ögesinin, Sinay’da en güçlü şekilde ifade edilmiş olan geniş çaplı vizyonu – adalet, özgürlük, şefkat – olduğuna inananlar vardır. Ancak Yahudilik, Tanrı’nın yalnızca ideallerde değil, pratik kanunlarda da mevcut olduğunda ısrar eder. Özgürlük yalnızca bir fikirden ibaret değildir; somut korumalar anlamına da gelir. Köleliğin kabul gördüğü antik dünyada, Tora bunu sınırlamış, Şabat günleri kölelere dinlenme hakkı tanımış ve belli şartlarda özgür bırakılmalarını talep etmiştir. Bu kanunlar köleliği anında lağvetmiş değildir; ancak yine de onu dönüşüme uğratmıştır. Kölelik, kalıcı bir kimlik olmaktan çıkıp, geçici bir durum haline almıştır. **Yahudilikte Tanrı göklerde veya felsefede değil, gündelik yaşamın içindedir. Tanrı ayrıntılardadır.**

İkinci prensip: Toplumsal yasalar seküler birer kanun değildir. Yahudilik, yaşamı “dini” ve “din dışı” mekânlara ayırmaz. Zaten Tora toplumsal yasaları bu yüzden *Mizbeah*’la (sunak) ilgili kanunun hemen ardından vermiştir ve Sanedrin de yine bu nedenle Bet Amikdaş’ın yanında görev yapmalıdır. Adaletin kendisi dini bir eylemdir. Tora’nın adalet vizyonunun kökleri soyut teoride değil, Yahudi belleğinde yer alır. “Yabancıya zulmetme. Ne de olsa siz bir yabancıydınız” (Şemot 23:9). **Yahudi kanunu, yaşanmış deneyimlerden ve insanın onurunu ve Tanrı’nın**

suretini temel alan farklı türden bir toplum inşa etmeye yönelik ahlaki sorumluluktan kaynaklanır.

Tora işte bu yüzden, mahkemelerde adil olunması gerektiğinde ısrarcıdır: iltimas olmamalıdır, çoğunluk baskısı olmamalıdır, adalet işimize geldiği şekilde eğilip bükülmemelidir. İnsanların birbirleriyle buluşma yeri ve Tanrı'yla buluşma yeri arasında ayırım olmamalıdır.

Üçüncü ilke, hepsi içinde en radikal olanıdır: **Kanun yalnız hukukçulara ait değildir. Herkese aittir.** Raşi kanunun insanlara, onları sadece ezberden tekrar edecekleri şekilde değil, anlayacakları şekilde öğretilmesi gerektiği konusunda ısrar etmektedir. Bu fikir daha ileride “düzenli sofrâ” anlamına gelen *Şulhan Aruh* eserini doğurmuştur. En erken dönemlerden itibaren Yahudiliğin, her Yahudi'den beklentisi, kanunu bilmek olmuştur. Hukuk bilgisi yalnızca elit bir tabakanın malı değildi; “Yaakov’un cemaatinin mirası”ydı.

Yahudilik kanun odaklı bir inançtır. Bunun sebebi Yahudilikte sevgiye yer olmaması değildir; ne de olsa Tora, Tanrı'yı sevmemizi ve akranlarımızı sevmemizi emreder. Ancak adalet olmadan, sevgi ve özgürlük devamlı olamaz. Salt sevgi bir köleyi zincirlerinden kurtaramaz.

Mişpatim *peraşası*, içerdiği çok sayıdaki kanunla, Sinay'daki dramın ardından hayal kırıklığına yol açabilir. Öyle olmamalıdır. **Yitro genel vizyonu içerir; ancak Tanrı ayrıntılardadır. Vizyon olmadan, kanun kördür. Ancak ayrıntılar olmadan, vizyon göklerde asılı kalır. Tanrısal Mevcudiyet yeryüzüne, yani ona en çok ihtiyaç duyulan yere işte bu ayrıntılarla indirilir.**



Şabat Sofrası İçin Tartışma Soruları

1. Yalnızca On Emir'in değil, toplumsal yasaların da Sinay Dağı'nda verilmiş olması neden önemlidir?
2. Alaha'nın yabancı kavramı üzerine ısrarla eğilmesi, adalete ilişkin anlayışımızın şekillenmesine nasıl yardımcı olur?
3. Hukuki bilginin “Her Yahudi'nin mirası” olması ne anlama gelir? Bu ilkenin sürekliliğini nasıl koruyabiliriz?

Bir Ana Fikir

Tam ve dolu bir yaşam sürmek sadece büyük fikirlere sahip olmakla değil, başkalarına, özellikle de savunmasız kişilere davranış şeklimizin ayrıntılarına yakından dikkat etmekle ilgilidir. Büyük vizyonumuzu pratik bir zemine oturtmalıyız.



Peraşayı Keşfedelim

HAZIRLAYAN: SARA LAMM

RABİ LORD JONATHAN SACKS'IN ÖĞRETİLERİNDEN ESİNLENİLMİŞTİR



Kısaca Peraşa

Mişpatim *peraşası*, Ar Sinay'daki görkemli törenin hemen ardından gelir ve yeni özgür toplum için gereken ayrıntılı toplumsal yasaları içerir.

Mişpatim sözcüğü kanunlar veya kurallar anlamına gelir. Bu kanunlar, mülkiyet haklarından bedensel yaralanmalara ve bir köleye nasıl davranmak gerektiğine kadar çok geniş bir yelpazede konuları kapsar. Hırsızlık ve borçlar, mevsimsel bayramların gözetilmesi, et ve sütün karıştırılmaması ve *tefila* (dua) gibi konularda kanunlar vardır.

Bu "gündelik" kuralların On Emir'in hemen ardına yerleştirilmiş olması, Tanrı'nın, sosyal adaletin ayrıntılarını, en az büyük fikir ve idealler kadar önemseydiğini gösterir.

Mişpatim *peraşası* hakkaniyetli bir mahkeme sisteminin oluşturulmasına ve toplumun en savunmasız kesimlerinin – yabancılar, dullar ve yetimler – korunmasına odaklanır. Bene Yisrael'e kendilerinin de bir zamanlar Mısır'da yabancı olduklarını hatırlatır. *Peraşa* halkın bu antlaşmayı şu ünlü ilanda bulunarak kabul etmesiyle sona erer: *Naase VeNişma - A-Şem'*in bize emredeceği her şeyi yapacağız ve dinleyeceğiz.

Bunun ardından Moşe; Aaron ve Hur'u Yisrael ulusunun başında sorumlu olarak bırakır ve Tora'yı Tanrı'dan almak üzere Ar Sinay'a çıkar. Moşe 40 gün ve 40 gece sonra geri dönecektir.



Peraşı Aktivitesi

Ülkenin Kanunu

Grubu farklı ekiplere bölün. Onlara yeni bir kanunun koyulmasını gerektirecek biraz saçma bir senaryo sunun (örneğin, “Eve yeni bir ev hayvanı getirildi, ama herkesin çoraplarını kemiriyor” veya “Aile yeni bir kahvaltı dansına başlıyor”). Her ekibin, durumu kontrol altında tutacak, belirli ve ayrıntılı en az üç kanun önermesi gerekiyor. Bu kanunlar eşitlikçi olmalı, en savunmasız kişileri (örneğin en küçük kardeşleri) korumalı ve ihlale karşı bir yaptırım içermelidir. Amaç, genel bir prensibi (“adil ol”), pratik, ayrıntılı bir yasamaya tercüme etmenin ne kadar zor, ama aynı zamanda ne kadar gerekli olduğunu öğrenmek.

HER YAŞ İÇİN BİR HİKÂYE



Yuvarlak Deliğe Kare Bağlantı

Nisan 1970’te Apollo 13 uzay görevi gerçekleştiriliyordu. Cesur astronotlar bir roketle Ay’a gitmekteyken meydana gelen bir patlama, uzay aracında ağır bir arızaya yol açtı. Üç astronot hayatta kalabilmek için Ay Modülü’nü bir cankurtaran filikası gibi kullanmak zorunda kaldılar. Kritik bir sorun ortaya çıktı: Ay Modülü’nün hava filtrelerinin girişi yuvarlaktı, ancak ellerindeki yedek filtreler kare şeklindeydi ve karbondioksit düzeyleri tehlikeli bir şekilde yükseliyordu.

Görev Kontrol Merkezi’ndeki mühendislerin vakit kaybetmeden harekete geçmeleri gerekiyordu; aksi takdirde astronotlar kısa süre içinde nefes alamaz duruma gelecekti. Üstelik baştaki beklentilerine kıyasla çok daha uzun bir süre boyunca, günlerce işe yaramaya devam edecek bir çözüm akıl etmek zorundaydılar. Yıldırım hızıyla düşünerek, yalnızca uzay aracında astronotların elleri altında bulunan malzemelerin kullanılacağı bir çözüm tasarladılar: plastik poşetler, karton ve koli bandı. Böylece kare filtreleri yuvarlak deliğe uydurmanın bir yolunu akıl ettiler.

Bu küçük, ama ayrıntılı mühendislik örneği – yapılan eğreti adaptör – hayati önem arz etmişti. Üç astronotun hayatını kurtarmış, en dramatik, ölüm kalım durumlarında bile, kurtuluşun en küçük, en pratik ayrıntılarda bulunabileceğini kanıtlamıştı.

Mışpatım’ın verdiği ders burada da yankılanmaktadır: Hayata dair büyük vizyon, nasıl yaşadığımıza dair ayrıntılı, pratik kanunlarla ifade bulmak zorundadır.





Kartlar ve Sohbet

Kartlar ve Sohbet destelerimiz her *peraşa* için bir kart içermektedir. Kartın bir yüzünde Tora'dan, üzerinde düşünmek ve tartışmak üzere ilginç bir soru bulacaksınız. Diğer yüzde Rabi Sacks'tan, *peraşanın* üzerine yeni bir ışık tutacak bir fikri keşfedeceksiniz.

“Bir yabancıyı iğneleme ve ona zulmetme; çünkü [siz de] Mısır'da birer yabancıydınız.”

- Şemot 22:20

SORU:

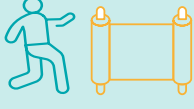
Yabancılar baskı yapmamak konusundaki emir, Tora'daki diğer emirlerin hemen hepsinden daha çok tekrar edilmektedir. Bunun sebebi nedir?

Rabi Sacks, Şemot 22:20 açıklamalarında (Koren Sacks Humash'ta) buna bir cevap önerir:

“Yabancıdan neden nefret etmemeliyim?” sorusunu cevaplamaya yetecek kadar güçlü olan tek bir yanıt vardır: Çünkü yabancı benim.”



- **Kartlar ve Sohbet** hakkında daha fazlası için <https://rabbisacks.org/cards-and-conversation> bağlantısını ziyaret edebilirsiniz.



Pratikte Peraşa

HAFTANIN MİTSVASI

Yabancıya Cana Yakın Davranmak
(Şemot 23:9)

Yabancılarla cana yakın davranma *mitsva* Tora boyunca birçok kez tekrarlanır. Bu fikir, empatiyi adil bir toplumun temeli haline getirmektedir. Mısır'da baskı gördüğümüzü hatırladığımız için, her insana onurla davranıldığı ve herkesin adil kanunların koruması altında olduğu farklı bir toplum yaratmamız gerekmektedir. Bizim kanunlarımız insana değer veren bir vizyon tarafından yönlendirilmelidir.

"Yabancı, bir yuva ve aidiyetin alışıldık güveninin dışında yaşayan biridir. Yalnızdır veya kendisini yalnız hisseder - ve Tora boyunca Tanrı, baskı görenlerin iç çekişlerine, reddedilenlerin duygularına, sesi duyulmayanların haykırılarına karşı özellikle duyarlıdır. Emrin duygusal boyutu budur." – Rabi Sacks

PRATİK KONUŞALIM

Bir yabancıya nasıl davranmalı?

Yabancılar hakkındaki *mitsva* yalnızca kanunlarla değil, gündelik yaşamda nasıl davrandığımızla da ilgilidir. Bu bize, herkesin, özellikle de yeni gelen veya toplumun dışında kalmış birinin, kendisini hoş karşılanıyor hissetmeye hakkı olduğunu hatırlatan bir prensiptir.

Kendi yaşamlarımızda bu, aktif bir şekilde "yabancıyı" aramak anlamına gelir. Bu "yabancı", toplumun dışından veya tam da eşikte duran biri olabilir: aramıza katılan yeni öğrenci, bir partide sessizce oturan kişi veya basitçe yalnız görünen biri. Sinagoga veya mahalleye yeni gelmiş biri de olabilir. Tek başına duran kişi biz olsak bize nasıl davranılmasını isteyeceğimizi hatırimızda tutarak, bu gibi insanları aramıza almak için bilinçli bir çaba göstermemiz gerekir.



Şunu Bir Dene

GENÇ ÖĞRENCİLER

Bu hafta içinde, sınıfınızda veya grubunuzda yeni ya da sessiz duran birini arayın. Merhaba demeye ve onu oyun veya faaliyetinize katılmaya davet etmeye özen gösterin. Birinin kendisini etraftakilerce sayıldığını ve önemsendiğini hissetmesinin ona ne kadar güzel bir duygu verdiğini fark edin.

İLERİ DÜZEYLİ ÖĞRENCİLER

Bir grubun, kasıtsız da olsa birini hariçte bıraktığı sosyal bir duruma dikkatinizi verin. Bu duruma müdahale edip, dışarıda kalan o kişiyi aktif bir şekilde aramıza almak için uygun bir an seçin. Yaptığınız hareketin, yabancıya cana yakın davranma emrine nasıl bağlandığı ve herkes için atmosferi nasıl değiştirdiği hakkında düşünün.



Katmanlı Öğrenim

Rabi Sacks'ın çeviri ve açıklamalarıyla Koren Sacks Humash'tan aktardığımız bakış açılarıyla, Tora'da adım adım ilerleyin. Her adım sizi biraz daha derine götürecek ve tıpkı Rabi Sacks'ın öğrettiği gibi 'Sohbet olarak Tora'yı davet edecektir.

Karmaşık Durumlar için Ahlaki Çerçeveler

KATMAN 1: TORA'NIN METNİNE BAK - ŞEMOT 22:1

"אִם-בְּמַחֲתָרֶת יִמָּצָא הַגֵּנֵב, וְהָפָה וַמָּת - אִין לוֹ, דְּמִים. אִם-זָרְחָה הַשֹּׁמֵשׁ עָלָיו דְּמִים לוֹ; ..."

KATMAN 2: RABI SACKS'IN ÇEVİRİSİNİ OKU

"Eğer bir hırsız [hırsızlık amacıyla bir yere girmek için] tünel kazarken yakalanırsa ve [birinden] darbe alıp ölürse, ona dair bir kan dökme suçu yoktur. Ancak üzerine güneş doğmuşsa, ona dair bir kan dökme suçu vardır."

KATMAN 3: ANLAMI HAKKINDA DÜŞÜN

Davetsiz bir misafir gece vakti bir kişinin evine girerse sizce ne yapılmalıdır ve ne yapılmamalıdır? Sizce Tora burada nefsi müdafa, şiddet ve olay sonrasında hissedilen suçluluk duygusu hakkında bize neler öğretmektedir?

KATMAN 4: RABI SACKS'IN AÇIKLAMASINI ÖĞREN

On Emir bize ahlaki mutlak doğruları sunmuştu: "Cinayet işleme." Şimdi ahlaki karmaşıklık içeren durumları ele almaya başlıyoruz. Burada gördüğümüz üzere, Yahudi kanununda nefsi müdafaaya izin verilmektedir (Sanedrin 72a). Yine de savunma ve nefsi müdafa kuralları, ucu açık bir öldürme ruhsatı değildir.

Sifte Hahamim'e göre burada söz konusu olan prensip, asgari kuvvet kullanımıdır... *Alaha* burada bize, ahlaki tercihlerimizi incelememize ve arıtmamıza yardımcı olarak bir çerçeve vermeye başlamaktadır.



KATMAN 5: DÜŞÜN VE CEVAP VER

Kendi sorularınızı da ekleyin! Öğrendiklerinizi Tora'daki diğer örneklerle ve kendi yaşamınıza da uygulayın...

Ahlakın bize meydan okuduğu nokta, gerçek yaşamda nasıl hareket etmek gerektiğini bilmenin karmaşıklığında yatar. Nefsi müdafaaya izin veren bu kanun, derhal temel bir mesele olan sorumluluğu öne çıkarmaktadır. Tora, bir saldırıya karşı koyma hakkını vermektedir, ama aynı zamanda kuvvet kullanımını yalnızca gerekli asgari düzeyde tutma yükümlülüğünü de dayatmaktadır. Bu da, haklı bir gerekçemiz olduğu zaman bile, hâlâ eylemlerimizin ahlaki maliyetiyle boğuşmamız gerektiği anlamına gelir.

Alaha, kanuni sınırı temin eder, ancak bu sınırın içinde kalan bölgede yolumuzu bulma, tepkimizin ölçülü olmasını ve karakterimizin bu gerekli kuvvet kullanımı ile bozulmaya uğramamasını temin etme görevi vicdanımıza aittir. Ahlaki yaşamımız nihayetinde, gri alanlarda verdiğimiz zorlu kararlar tarafından tanımlanır. Tora geçebileceğimiz net bir yolu görmemize yardımcı olmak için o gölgeli alanlara parlak bir ışık tutmamıza yardım eder.

1. Bir eylem, kanunen izin verilen türden olmasına rağmen insana hâlâ ahlaki açıdan “yanlış” gelebilir mi?
2. Tercihlerimiz için bir “çerçeveye” sahip olmak bize bir konudan emin olmadığımız zamanlarda nasıl yardım eder?
3. Diğerlerinden daha “gri” hissi veren bazı durumlar var mıdır?

Koren Sacks Humash hakkında daha fazlası için <https://rabbisacks.org/books/the-koren-sacks-humash> bağlantısını ziyaret edebilirsiniz.



The Rabbi Sacks Legacy, Rabi Lord Jonathan Sacks'ın bir Tora öğretmeni, bir liderler lideri ve ahlaki bir ses olarak zaman üstü ve evrensel hikmetini devam ettirmektedir.

Rabi Sacks'ın birçok yazısını, yayınlarını ve konuşmalarını keşfetmek veya Legacy'nin çalışmalarını desteklemek için www.RabbiSacks.org, adresini ziyaret edin ve The Rabbi Sacks Legacy'yi sosyal medyada takip edin: @RabbiSacks

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve Harry (Chaim) Schimmel'in anısına adanan cömert sponsorlukları için Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle.